Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute
ISSN1308-2922 EISSN2147-6985

Article Info/Makale Bilgisi
√Received/Geliş:30.09.2020 **√Accepted/Kabul:**23.11.2020
DOİ:10.30794/pausbed.802568
Araştırma Makalesi/ Research Article

Aydın-Çakır, A. ve Türkeş-Kılıç, S. (2021). "*Bilimsel Çalışmalarda Karma Yöntem Nasıl Kullanılır?*", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2021 Sayı 42: Özel sayı 1, Denizli, ss. Ö1-Ö15.

BİLİMSEL ÇALIŞMALARDA KARMA YÖNTEM NASIL KULLANILIR?

Aylin AYDIN-ÇAKIR[*], Selin TÜRKEŞ-KILIÇ[**]

Özet

Sosyal bilimlerde nitel ve nicel yöntemleri bir arada kullanan çalışmaların sayısında son yıllarda ciddi bir artış gözlemlenmektedir. Karma yöntem olarak tanımlanan bu araştırma stratejisi, nitel ve nicel verilerin gelişigüzel bir arada kullanılmasının ötesinde farklı yaklaşımların tek çalışma içinde bütünleştirilmesini mümkün kılacak bir araştırma tasarımı ve kuramsal çerçeve gerektirir. Bu makale, alanyazında giderek artan bir ağırlığa sahip olan ve üçüncü ana araştırma yöntemi olarak kabul gören karma yöntemlerin uygulanmasına dair esasları kapsamlı bir tartışmayla ortaya koymayı amaçlar. Karma yöntemin tanımı, amacı, avantajları üzerine tanıtıcı bir bölümü takiben karma yöntemin nasıl kullanılabileceğine dair farklı araştırma tasarımları üzerinde durulacaktır. Bu tasarımlar siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanından çalışmalarla örneklendirilecektir. Sonuç bölümünde karma yönteme yöneltilen eleştiriler ve yöntemin uygulanmasında karşılaşılabilecek zorluklar üzerinde durulacaktır. Böylece karma yönteme ilgi duyan araştırmacılar için bir yol haritası sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Karma yöntem, Üçgenleme, Sıralı tasarım, Açıklayıcı tasarım, Keşfedici tasarım, İç içe geçmiş tasarım.*

HOW TO USE MIXED-METHOD IN SCIENTIFIC STUDIES?

Abstract

In recent years, a significant proliferation has been observed in the number of studies combining quantitative and qualitative methods in social sciences. This research strategy, defined as a mixed-method, requires a research design and theoretical framework that will enable the integration of different approaches in a single study, beyond the random use of qualitative and quantitative data. This article aims to put forward the principles of the application of mixed methods, which have an increasing weight in the literature and are accepted as the third main research method, with a comprehensive discussion. Following an introductory chapter on the definition, purpose, and advantages of the mixed method, different research designs on how the mixed method can be used will be discussed. These designs will be exemplified by studies from the field of political science and international relations. In the conclusion section, the criticisms directed to the mixed-method, and the difficulties that may be encountered in the application of the method will be emphasized. Thusly, a road map will be presented for researchers who are interested in the mixed method.

Keywords: *Mixed method, Triangulation, Sequential design, Explanatory design, Exploratory design, Nested design.*

* Dr. Öğr. Üyesi , Yeditepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İSTANBUL.
e-posta:aylin.aydin@yeditepe.edu.tr (https://orcid.org/0000-0002-3481-4876)
**Doç. Dr., Yeditepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İSTANBUL.
e-posta:selin.turkes@yeditepe.edu.tr (https://orcid.org/0000-0002-2767-3649)

1. GİRİŞ

Karma yöntem yaklaşımı en basit ve genelgeçer tanımıyla nitel ve nicel yaklaşımların veri toplama ve/veya veri analizi aşamalarında bir arada kullanılarak tek yöntemle ulaşılabileceğinden daha geçerli ve güvenilir çıkarımlar üretmeyi amaçlayan bir araştırma stratejisidir (Creswell ve Plano Clark, 2018; Greene, Caracelli ve Graham, 1989). Karma yöntemi tercih eden araştırmacıların en belirgin amaçlarından biri, iki yöntemin kendine özgü zayıflıklarını birbirinin güçlü taraflarını kullanarak etkisiz hale getirmektir (Jick, 1979). Bu nedenle, karma yöntemin temellerinin yararcı (*pragmatic*) ve dönüştürücü (*transformative*) paradigmalara dayandığını söyleyebiliriz.

Nitel ve nicel yöntemlerin sosyal bilimler alanında birlikte kullanıldığı ilk çalışmaların temelinde Campbell ve Fiske'nin (1959) bir yöntem ile elde edilen araştırma sonuçlarının doğruluğunu kontrol etmek için farklı bir yöntemden yararlanma fikri bulunmaktadır. 1960 ve 1970'li yıllarda iki yöntemi bir araya getiren çalışmalar bu yaklaşımı 'çoklu yöntem' (Campbell ve Fiske, 1959) ve 'üçgenleme' *(triangulation)* (Jick, 1979; Webb, Campbell, Schwartz ve Sechrest, 1966) olarak adlandırmış ve ayrı bir araştırma metodolojisi olmaktan çok bir ölçüm ve sonuçları doğrulama yöntemi olarak kullanmıştır (Johnson ve Onwuegbuzie, 2007: 114; SenGupta, 1993: 2). 1980'lerin ikinci yarısında nitel ve nicel yöntemleri bir arada kullanmak araştırma bulgularının doğruluğunu kontrol etmenin ötesinde araştırmanın kapsamını genişletecek bütüncül bir araştırma yöntemi olarak görülmeye başlandı. Greene, Caracelli ve Graham (1989) iki yöntemin bir arada kullanıldığı 57 araştırmayı tarayarak üçgenleme haricinde tamamlayıcılık, gelişim, başlangıç ve genişletme olmak üzere dört gerekçe daha tanımlamıştır. Teddlie ve Tashakkori ise 2009 tarihli *Karma Metodoloji* adlı kitabında Greene, Caracalli ve Graham (1989)'ın yöntem ifadesi yerine *metodoloji* tanımlamasını yaparak yaklaşımın kapsamını genişletmiştir. Böylece teknik bir veri toplama ve veri analizinin ötesinde, bir araştırma sürecinin her aşamasını kapsayan, nitel ve nicel yaklaşımlardan bağımsız, üçüncü bir metodolojik yaklaşım olarak alanyazına kazandırmışlardır (Teddlie ve Tashakkori, 2009).

Bu noktada karma yöntem için kabul görmüş tek bir tanım olmadığının altını çizmek gerekir. Genel kabule göre birden fazla nitel (örneğin odak grup çalışması ve söylem analizi) ya da nicel yöntemin (örneğin anket ve deney) bir arada kullanıldığı çalışmalar karma yöntem araştırmalarına dahil edilmemektedir. Günümüzde bu tip araştırmalar için çoklu yöntem ifadesi tercih edilmektedir. Karma yöntem ve çoklu yöntem arasındaki fark çalışmamızın ilerleyen kısımlarında açıklanacaktır.

Karma yöntemin nitel ve nicel yöntemlerden bağımsız bir üçüncü araştırma yaklaşımı olarak kabul görmesinin altında yatan sebep karma yöntem çalışmalarının iki farklı yolla elde edilmiş sonuçların toplamından fazlasını sunabilmesidir. Creswell ve Plano Clark (2018) bu durumu 1+1=3 olarak ifade eder. Bir diğer ifadeyle karma yöntem, sadece nitel ve nicel araştırma sonuçlarının üst üste konulmasından ibaret değildir. İki yöntemi birlikte kullanmanın gerekçelerinin açıkça belirlendiği tutarlı ve bütünsel bir araştırma yaklaşımıdır. Söz gelimi, kapalı uçlu, çoktan seçmeli sorulardan oluşan bir ankete birkaç tane açık uçlu soru eklemek karma yöntem uygulamak için tek başına yeterli değildir. Bu kazanımı elde edebilmek için araştırma tasarımının dikkatli bir şekilde yapılması gerekir. Nitel ve nicel yöntemlerin nasıl bir araya geleceğini belirlerken iki yöntemin zayıflıklarının örtüşmediği, aksine kuvvetli yanlarının birbirini tamamladığı bir araştırma tasarımı yapmak önemlidir (Johnson ve Turner, 2003: 299). Bu açıdan karmaşık sosyal olguları anlamak için çoklu veri elde etme yoluyla varılan bulguların alelade bir araya getirilmesinin ötesinde gerekçeli ve planlı araştırma tasarımlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun yanı sıra araştırmacının hem nitel hem de nicel yöntemlerin kullanımına dair yetkin olması ve bu iki yöntemi doğru ve etkili bir şekilde kullanması gerekir. Örneğin çalışmasında nicel yöntemle test edeceği hipotezi oluştururken kuramsal altyapıyı güçlendirmek için araştırmacının birkaç ülkeden örnek vermesi tek başına nitel bir çalışma olarak değerlendirilemez. Tıpkı nicel çalışmalarda olduğu gibi nitel çalışmalarda da vaka seçimi belli kriterlere göre yapılmalı, sistematik bir şekilde veri toplanmalı ve toplanan veri yine sistematik bir şekilde analiz edilmelidir. Son olarak da hem nitel hem de nicel yöntemle elde edilen bulgular bir arada değerlendirilmeli ve birbirini tamamlamalıdır.

Bu makale, alanyazında giderek artan bir ağırlığa sahip olan ve üçüncü ana araştırma yöntemi olarak kabul gören karma yöntemlerin uygulanmasına dair esasları kapsamlı bir tartışmayla ortaya koymayı amaçlar. Bunun için ikinci bölümde karma yöntemin tanımı, amacı ve avantajları üzerinde durulacak, üçüncü bölümde ise hangi durumlarda bu yöntemin kullanılmasının uygun olacağı tartışılacaktır. Dördüncü bölümde farklı karma yöntem tasarımları üç

grup altında incelenecek ve her araştırma tasarımı için siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanlarında karma yöntemle yazılmış çalışmalardan örnekler verilerek bu yöntem ile nasıl araştırma yapılabileceği daha detaylı olarak ortaya konacaktır. Son bölümde ise karma yönteme yöneltilen eleştiriler ve yöntemin uygulanmasında karşılaşılabilecek zorluklar üzerinde durulacaktır.

2. KARMA YÖNTEM: TANIM, AMAÇ VE AVANTAJLAR

Giriş kısmında vurgulandığı gibi karma yöntemi tercih edilir kılan en önemli özelliği nitel ve nicel yöntemlerin doğasında var olan sınırlılıkları birbirinin güçlü taraflarını kullanarak dengelemesidir. Yöntemlerin sınırlarını tanımlamak için bulguların derinliği, genellenebilirliği ve güvenilirliğinin yanı sıra, cevap aranabilecek araştırma sorularının çeşitliliği ve yöntemlerin ait olduğu epistemolojik yaklaşımlardan kaynaklanan durumsal kısıtlamalara ve akademik hizipleşmeye de değinmek gerekir.

Nitel yöntem; gözlem, görüşme (mülakat, odak grup gibi) ve dokümanlar yoluyla toplanan verilerin karmaşık sosyal olgu ve olayları yorumlamak ve anlamlandırmak için analiz edildiği bir araştırma biçimidir. Ayrıntılı betimleme, karşı-olgusal analiz, az sayıda vaka incelemesi ve karşılaştırması, süreç izleme, nitel içerik çözümleme, söylem analizi, metin çözümleme gibi yöntemler kullanılarak gerçekleştirilen nitel analiz araştırılan konu üzerine muazzam miktarda ayrıntının yanı sıra bağlamsal ve derinlemesine bilgi sağlama avantajına sahiptir. Bu açıdan nitel araştırmalar süreç izlemek ve uzun vadeli değişim süreçlerini şekillendirmede kritik rol oynayan dönüm noktalarını keşfetmek için oldukça uygundur. Nitel çalışmalara yöneltilen eleştiriler küçük örneklem kullandıkları, öznel oldukları ve bunların sonucunda genellenebilir sonuçlara ulaşamadıkları noktalarında yoğunlaşır. Karşılaştırmalı siyaset alanında ilk ve güçlü eleştirilerden biri Lijphart'tan gelmiştir. Lijphart tek vaka çalışmalarına dayalı araştırmaları betimsel, öznel, tekrarlanamaz, yanlışlanamaz, nedensel çıkarım mantığına duyarsız ve genel olarak bilgi birikimine uygun olmamakla eleştirmiştir (1971). Bu yaklaşım, nitel analizin yeterince 'bilimsel' olmadığını iddia ederken 'bilimsellik' kavramını pozitivizm bağlamında kullanır. Lijphart'ın bu savına cevap olarak nitelendirilebilecek önemli bir çalışma King, Keohane ve Verba'nın (KKV) 1994 yılında yayımladıkları "Sosyal Araştırmayı Kurgulamak: Nitel Araştırmada Bilimsel Çıkarım" başlıklı eserdir. KKV, ufuk açıcı kabul edilen bu çalışmasında nitel analizi de bilimsel olarak tanımlamıştır. Ancak bu bilimselliğin nitel yöntem uygulamalarında nicel yöntem normlarının uygulanmasıyla mümkün olabileceğini ileri sürmüştür. Eserde 'bilimsel' siyaset bilimi çalışmaları için karşılaştırmalı vaka incelemelerinin sistematikleşmesi gerekliliğinin altı çizilmiş, bunun yolu olarak çok vakaya dayanan makro-kantitatif istatistiksel araştırmalara ağırlık verilmesi önerilmiştir. KKV tek vaka incelemelerinin, çok sayıda örneklemle yapılan araştırma tasarımına nasıl dönüştürülebileceğine ve böylece nitel çalışmanın 'bilimsel gücünü arttırabileceğine' dair önerilerde bulunmuştur (1994). KKV'nin nitel analize yaklaşımı Lijphart'tan daha esnek olsa da "olasılık ve istatistik kuramının nitel ve nicel yöntemin bilimselliğini temellendiren tek çıkarımsal mantık olduğu savıyla Lijphart ile tekçi yaklaşımda buluşur" (Söyler, 2020: 102).

Nicel araştırmalarının en güçlü tarafı ise geniş örneklemden elde edilen verilerin istatistiksel analizle genellenebilirliği yüksek, ölçülebilir ve sayısal bulgular sağlayabilmesidir. Nicel araştırma bir olguya/olaya etki eden değişkenleri ölçmek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklamak için oluşturulmuş hipotezleri test edecek şekilde tasarlanır. Araştırmacının öznel değerlendirmesinden bağımsız, olgu ve olayları nesnelleştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımın ürünüdür. Ancak, nicel yöntemlerle ulaşılabilen genellenebilirliğin bedeli nitel çalışmalardaki derinlemesine incelemeyle gelen zenginliği kaybetmektir. Bu açıdan, nicel yöntem süreçleri ve bağlantıları belirlemekte daha zayıf kalır (Collier, Brady ve Seawright, 2004; Mazur ve Parry, 1998: 384). Öte yandan, istatiksel yöntemlerin neden-sonuç ilişkisini açıklamakta yetersiz kaldığı, bir sonuca giden farklı yolları göz ardı ettiği, olgu üzerinde tespit edilen değişkenin etkisinin diğer değişkenlere bağlı olabileceği eleştiriler arasındadır (Braumoeller, 2003; Jervis, 1997). Benzer şekilde, rasyonel seçim teorisinin araştırma sorusu odaklı olmadığı ve bu tür araştırmaların cevap aramak yerine teoriyi doğrulamak üzere tasarlandığı iddiaları da nicel yöntemlerle elde edilen sonuçların güvenilirliğini sorgulamaktadır (Shapiro ve Green, 1994). Bu açıdan nicel yöntemlerin var olan bilgiyi tekrarlamanın üzerine geçemediği, özellikle teori inşası için nitel vaka çalışmalarının gerekli olduğu yöntemin sık tekrarlanan eleştirileri arasındadır.

Nitel ve nicel yöntemin araştırmacıya getirdiği üstünlük ve kısıtlamaları kıyasladığımızda bir yöntemin zayıf olduğu tarafın büyük ölçüde diğer yöntemin güçlü olduğu tarafına karşılık geldiğini görmekteyiz. O halde, nitel

analiz nicel araştırmaların bağlamını güçlendirebilir, elde edilen ilişki bulgusunu derinleştirerek nedensellik bağı kurulmasına olanak sağlayabilir. Nicel analiz ise nitel çalışmaların bulgularını çerçeveleyebilir ve genelleştirebilir. Doğru tasarlanmış bir karma yöntem stratejisi, iki yöntemin güçlü yönlerinden yararlanarak, uluslararası ve diğer karşılaştırmalı araştırma biçimlerinde geçerli nedensel çıkarımlar yapma olasılığını arttırabilir (Lieberman, 2005).

Buna ek olarak, karma araştırma yaklaşımı ile nitel ve nicel yöntemlerin bir tanesi ile elde edilebileceğinden daha fazla ve daha çeşitli bulgu elde etmek mümkündür. Johnson ve Onwuegbuzie bu durumu şu şekilde tanımlamaktadır: nitel ve nicel yöntemler iki farklı uç ise karma yöntem ile arada kalan tüm noktaları da kapsayan bir araştırma yapmak mümkün olur (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004: 15). Ara noktaları kapsayan bir metodoloji ile tek bir yöntemin cevaplayamayacağı sorular sorulabilir ve cevaplar aranabilir. Nitel ve nicel araştırma soruları sırasıyla süreci anlamak ve değişkenliği (varyans) ölçmek üzere oluşturulur. Örneğin, nitel yöntemler ile "nasıl?" ve "neden?" sorularına cevap aranabilirken nicel yöntemler "ne kadar?", "ne sıklıkta?", "ne oranda?", "ne ölçüde?" gibi sorular için daha uygundur. Bu noktada "neden?" sorusunun nicel çalışmalarda da kullanılabildiğini ancak nitel ve nicel yöntemlerin nedensellik ilişkisine farklı yaklaştığını hatırlatmak gerekir. Nicel yöntemler sebep-sonuç ilişkisini değişkenlerin arasındaki ilişkiyi ölçerek cevaplamaya çalışırken nitel yöntemler önceden belirlenmiş değişkenlerin ötesindeki sebepleri keşfetmeyi amaçlar. Karma yöntem ile ise olgu/olaydaki süreç ve değişkenleri kapsayacak bir araştırma yürütülebilir. Alanyazında yaygın olan görüş, karma yöntem çalışmalarının nitel, nicel araştırma sorularına ek olarak iki yöntemi gerekli kılacak kapsayıcı üçüncü bir araştırma sorusunu barındırmasından yanadır (Creswell ve Creswell 2018, Creswell ve Plano Clark, 2018). Böylece karma yöntem sayesinde daha geniş bir araştırma yelpazesine erişilebilir.

Karma yöntemin sadece araştırmacı özelinde değil disiplin genelinde önemli bir başka artısı ise alandaki metodolojik hizipleşmenin önüne geçebilecek iki farklı anlayış arasında bir iletişim köprüsü kurabilmesidir. Nitel ve nicel yöntemler sadece teknik bir veri toplama ve analiz etme biçiminin ötesinde belli epistemolojik varsayımları birbirinden zıt iki farklı araştırma anlayışını temsil etmektedir. Anlayışlardaki bu fark, araştırma alanı için bir zenginlik kaynağı olsa da pratikte yöntemler arasında bir kamplaşmaya hatta hizipleşmeye neden olmuştur. Özleştirmeci *(purist)* olarak tanımlanan iki uç grup ait oldukları paradigmaların dünyanın doğası ve bilinmesi gerekenlere yönelik birbiriyle uyuşmaz varsayımları olduğu ve niteliklerinin anlamlı bir şekilde bölümlere ayrılamayacak veya bölünemeyecek küme oluşturduğunu kanısındadır (Greene vd., 1989: 257; Teddlie ve Tashakkori, 2009: 32). Bu iki küme arasındaki tartışmanın sıfır toplamlı bir oyun tipine yaklaşması (Maoz, 2004: 4), diğer bir ifadeyle disiplini mutlak bir kaybedişe sürüklemesi, nicel veya nitel metodoloji arasındaki keskin ayrımın potansiyel araştırma bulgularını tehlikeye atması, metodolojik bölünmenin olumsuz sonuçları arasındadır. Bu noktada karma yöntem, nitel ve nicel yöntemler arasındaki bölünmeyi ortadan kaldırarak iki yöntemi çalışanlar arasında bir köprü kurabilir (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004: 15; King vd., 1994). Mazur ve Parry'nin "seçim yapmamayı seçme" stratejisi olarak tanımladığı bu yaklaşım ile araştırmacılar genel bilgi ve teori birikimine daha etkili bir şekilde katkıda bulunabilirler (1998: 385).

Sonuç olarak karma yöntem doğru kullanıldığında tek bir yöntem kullanılarak yapılmış çalışmalardan daha güçlüdür; çünkü ek olarak kullanılan yöntem araştırmanın geçerliliğini arttırır veya elde edilen bulguları başka bir açıdan doğrular. Bununla birlikte karma yöntem, nitel ve nicel verilerin basitçe bir arada kullanılmasının ötesinde farklı yaklaşımların tek bir çalışma içinde bütünleştirilmesini mümkün kılacak bir araştırma sorusu ve araştırma tasarımı gerektirir.

3. KARMA YÖNTEM HANGİ DURUMLARDA KULLANILIR?

Karma yöntemin hangi durumlarda kullanıldığını detaylandırmadan önce çoklu yöntem *(multiple method)* ve karma yöntem *(mixed method)* arasındaki farka dikkat çekmekte fayda vardır. Konu itibariyle alakalı olsa da temelde iki ayrı araştırma yapıp her araştırmada farklı yöntem kullanılırsa bu tip araştırmalar çoklu yöntem kullanan araştırmalar olarak nitelendirilebilir. Örneğin, bir araştırmacının doktora tezinin her bölümünde bir olgunun farklı bir boyutunu farklı yöntemler kullanarak ele aldığını, tezinde birden fazla araştırma sorusu sorarak her soruyu farklı bir yöntem kullanarak araştırdığını veya aynı araştırma sorusuna farklı bölümlerde farklı yöntemler kullanarak cevap verdiğini farz edelim. Kullanılan yöntemlerin hepsi nitel veya hepsi nicel olabilir. Bu tarz bir doktora tezinin her bölümü ayrı bir makale olarak yayımlanabilir. Bu durumda bu doktora tezinde araştırmacının

çoklu yöntem kullandığını söyleyebiliriz. Oysa bir araştırmacı aynı araştırma sorusu kapsamında hem nitel hem nicel veri toplama ve analiz yöntemlerini kullanırsa o zaman bu çalışmada karma yöntem kullanmış olur. Karma yöntem kullanılarak yapılan bir çalışmada araştırmacı mutlaka hem nitel hem nicel yöntem kullanmak zorundadır. Karma yöntemde amaç ikinci bir yöntem kullanarak araştırılan olguyu/olayı daha iyi anlamak, açıklamak veya bir önceki yöntemle elde edilen bulguları test etmektir. Bu ek kısım genelde tek başına yayımlamak için yeterli değildir. Böylece karma yöntemle yazılmış araştırmalar genel olarak asıl kısım ve tamamlayıcı kısımdan oluşur (Morse ve Niehaus, 2009; Anguera vd., 2018).

Karma yöntem ve çoklu yöntem arasındaki farkı ortaya koyduktan sonra, karma yöntemin hangi durumlarda kullanıldığına bakalım. Bazı durumlarda araştırmacının sorduğu araştırma sorusu tek bir yöntem kullanılarak cevaplanamayabilir ve araştırmacı başka bir yöntem daha kullanma ihtiyacı hissedebilir. Örneğin, bir projede araştırılan kavram çok karmaşık ise, bir olgunun farklı boyutları ele alınmak istenirse, bir soru hem mikro (birey/grup) hem de makro (ülke/uluslararası/küresel) düzeyde açıklanmak istenirse veya iki faktör arasındaki korelasyonu gösterdikten sonra aralarındaki neden-sonuç ilişkisi detaylı olarak açıklanmak istenirse araştırmacının birden fazla yöntem kullanması gerekebilir. Bazen araştırma sırasında beklenmeyen bulgular elde edilirse araştırmacı bu bulguları anlamlandırmak için farklı bir yöntem kullanma ihtiyacı hissedebilir. Mesela, nitel yöntem kullanılan bir araştırmada ele alınan olgunun/kavramın bazı kısımlarını ölçme ihtiyacı hissedilebilir. Benzer şekilde bazen nicel bir araştırmadan elde edilen bulguları mülakat gibi nitel yöntem kullanarak anlamlandırmak gerekebilir.

Greene, Carcalli ve Graham (1989) karma yöntem kullanan 57 ampirik çalışmayı inceleyerek karma yöntemin hangi durumlarda ve hangi gerekçelerle kullanıldığını beş kategori altında belirlemişlerdir. Karma yöntem kullanımının gerekçelerinden ilki "üçgenleme" *(triangulation)* olarak tanımlanır. Buna göre, karma yöntemde iki farklı yöntemle elde edilen bulgular, birbirini doğrulamak için kullanılabilmektedir(Tarrow, 1995). İkinci kategori "tamamlayıcılık"tır *(complementarity).* Tamamlayıcılık gerekçesine göre ise, ele alınan konunun farklı boyutlarını değerlendirmek, bulguları detaylandırmak ve açıklığa kavuşturulması için hem nitel hem de nicel yöntemlerden faydalanmak gerekli olabilmektedir. Örneğin, tamamlayıcılık amacı taşıyan karma yöntemlerde araştırmacı nitel yöntemle bir programa katılan katılımcıların eğitim alanındaki hedeflerini sorgularken; nicel yöntemle de her katılımcının sahip olduğu gayelerin grup içindeki seviyesine bakılır (Greene, Carcalli ve Graham 1989:258). Üçgenleme ve tamamlayıcılık arasındaki farkı şu şekilde açıklamak mümkündür: Üçgenlemede aynı kavram farklı yöntemlerle ele alınırken tamamlayıcılıkta aynı kavramın farklı boyutları farklı yöntemlerle ele alınmaktadır. Üçgenlemede amaç farklı yöntemlerle elde edilen verilerin birbirini ne kadar pekiştirdiğini görmek iken; tamamlayıcılıkta amaç bir yöntemle elde edilen bulguların diğer yöntemle elde edilen bulguları kullanarak tamamlanmasıdır (Greene, Carcalli ve Graham 1989). Üçüncü kategori olan "geliştirme" *(development)* gerekçesine göre bir yöntemi yapılandırmak için diğer yöntemin sonuçlarından faydalanmak amacıyla karma yöntem kullanılabilmektedir. Örneğin, araştırmacı derinlemesine mülakatlardan çıkan sonuçlara göre anket sorularını oluşturabilmektedir. "Genişletme" *(expansion)* gerekçesine göre ise tek bir araştırma bünyesindeki farklı araştırma sorularına farklı yöntemlerle cevap arama, farklı olguların farklı metodolojilerle ele alınmasında karma yöntem kullanılabilmekte böylece araştırmanın kapsamı genişletilebilmektedir. Son olarak, "başlangıç" *(initiation)* gerekçesi bir yöntem ile elde edilen bulguların diğer yöntemle cevap aranacak yeni bir araştırma sorusu tasarlamakta kullanılması anlamına gelir. Elde edilen bulgunun farklı bir yöntemle ele alınması araştırmanın kapsamını ve derinliğini arttıracaktır (Greene, Carcalli ve Graham 1989).

4. KARMA YÖNTEM NASIL KULLANILIR?

Karma yöntemlerin nasıl uygulanacağına dair alanyazında farklı araştırma tasarımları bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Caracalli ve Greene (1997), Patton (1990), Creswell ve Plano Clark (2018), Morse ve Niehaus (2009), Teddlie ve Tashakkori (2009) tasarımları verilebilir. Bu çeşitliliği bazı araştırmacılar farklı çalışma alanlarında birbirinden farklı tasarımların hepsini karşılayan bir tipoloji bulunmadığı gerekçesiyle eleştirmektedir (Maxwell ve Loomis, 2003: 244). Diğer yandan, tasarımları ana hatlarıyla birbirinden ayıran bir yaklaşımın karma yöntem kullanmak isteyen ve özellikle başlangıç aşamasında olan araştırmacılar için yararlı olduğu görüşü de kuvvetlidir (Collins ve O'cathain, 2009; Teddlie ve Tashakkori, 2009). Alanyazındaki bu çeşitlilik farklı araştırmaların ihtiyaçlarındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır ve bunun doğal sonucu olarak tüm karma yöntem tasarım seçeneklerini kapsayan ve her çalışmaya uyacak tek bir sınıflandırmaya ulaşmak mümkün değildir. Bu

nedenle araştırmacılar, çalışma bağlamının kısıtlamaları ve sınırları dahilinde kendi araştırma sorularına yanıt arayan araştırmalarına özgü bir tasarım geliştirmeyi planlamalıdır (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004: 20). Ayrıca, araştırmacılar çalışmalarında hangi karma yöntem tasarımını neden ve nasıl kullandıklarını ayrıntılı olarak açıklamalıdırlar (Bryman 2008).

Çalışmamızın bu kısmında üç temel soru üzerinden tanımlanacak olan üç ana tasarım tipi sunulmaktadır. Her tasarım tipine siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanlarındaki araştırmalardan örnekler verilerek karma yöntemin hangi durumlarda ve nasıl kullanılacağının daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir. Bu kısım, karma yöntem yaklaşımını uygulamak isteyen araştırmacılara genel bir metodolojik çerçeve çizerek amaca uygun bir araştırma tasarımı geliştirmelerini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.

Karma yöntem kullanan araştırma tasarımları araştırma sorusuna ve buna bağlı olarak araştırmanın amacına göre değişiklik gösterir. Başka bir deyişle, araştırmacının hangi karma yöntem tasarımını kullanacağını araştırma sorusu ve araştırmanın amacı belirler. Alanyazına baktığımız zaman karma yöntem tasarımlarını ayırt etmek için üç temel faktörün göz önünde bulundurulduğunu görüyoruz: zamanlama, ağırlık ve birleşim.

Zamanlama faktörü nitel ve nicel verilerin hangi sırayla toplandığı ile ilgilidir. Veri toplama sıralı mı eş zamanlı mı gerçekleşiyor? Ağırlık faktörü nitel ve nicel yöntemlerin araştırmadaki ağırlığı ile ilgilidir. Araştırma nitel ağırlıklı mı, nicel ağırlıklı mı yoksa nitel ve nicel yöntemler eşit ağırlıkta mı kullanıldı? Birleşim faktörü ise nitel ve nicel yöntemlerin hangi aşamada bir araya getirildiği ile ilgilidir. Bu iki yöntem, veri toplama, analiz veya model geliştirme aşamasında mı bir araya getirildi? (Barnes, 2019: 310; Driscoll, Appiah-Yeboah, Salib ve Rupert, 2007: 19). Karma yöntem tasarımları temel olarak bu üç faktör doğrultusunda sınıflandırılmış olsa da farklı araştırmacıların farklı gruplamalar oluşturduğunu, bazı araştırmacıların gruplamalarının ise yıllar içinde değişime uğradığını görüyoruz (örn. Creswell ve Plano Clark, 2018). Bütün bunlara rağmen karma yöntem tasarımlarının genel olarak üç grup altında ele alınabileceğini söylemek mümkündür: eş zamanlı tasarım, açıklayıcı sıralı tasarım, keşfedici sıralı tasarım.

Tablo 1: Karma Yöntem Tasarımları

Tasarım Tipi	Zamanlama	Birleşim	Ağırlık
Eş Zamanlı (üçgenleme)	Eşzamanlı: nitel ve nicel aynı zamanda	Analiz aşamasında veriler birleştirilir	NİCEL+NİTEL
Eş zamanlı (İç içe geçmiş)	Eşzamanlı veya sıralı	Bir veriyi diğer verinin içine yedirme	NİCEL (nitel) ya da NİTEL (nicel)
Açıklayıcı Sıralı	Sıralı: önce nicel sonra nitel	İki aşamada elde edilen veriler birleştirilir	NİCEL→nitel
Keşfedici Sıralı	Sıralı: önce nitel sonra nicel	İki aşamada elde edilen veriler birleştirilir	NİTEL→nicel

(**Kaynak:** Creswell ve Plano Clark, 2007: 85)

4.1. Eşzamanlı Tasarım (*convergent/concurrent design*)

Karma yöntem araştırmalarında sık tercih edilen eşzamanlı tasarımlarda nitel ve nicel veriler aynı anda toplanıp ayrı ayrı çözümlenir. Daha sonra iki ayrı çözümlemeden elde edilen sonuçlar bir arada tartışılır ve değerlendirilir. Bu tasarımda nitel ya da nicel yöntem daha öne çıkmaz, iki yöntemin ağırlığı aynıdır. Genel amaç, iki farklı veri elde etme yoluyla ulaşılan bulguları karşılaştırmak, böylece bir yöntemle elde edilen bulguları diğer bir yöntemle doğrulamaktır. Eşzamanlı tasarım bazı araştırmacılar tarafından üçgenleme olarak da belirtilmektedir (Cresswell ve Plano Clark, 2018). Sıralı yöntemlerden daha az zaman alır, sonuçları güçlendirmek ve sonuçların geçerliliğinini arttırmak için kullanılır.

Örneğin, bir araştırmacının Erasmus değişim programının yabancı öğrencilerin Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliğine bakış açısı üzerindeki etkisini analiz etmeyi hedeflediğini varsayalım. Araştırmacı 2021 yılında AB ülkelerinden Türkiye'ye Erasmus değişim programı ile gelen öğrencilerle çevrimiçi anket yapıp eşzamanlı olarak İstanbul'daki üniversitelerden seçilen 20 Erasmus öğrencisi ile de derinlemesine mülakat yapabilir. Araştırmacı

anketlerden elde edilen verileri nicel yöntemlerle analiz ederken derinlemesine mülakat yöntemiyle topladığı verileri nitel yöntemle analiz edip ve her iki yöntemden elde edilen bulguları karşılaştırarak değerlendirebilir.

Nitel ve nicel verilerin üçgenleme yöntemiyle bulguların geçerliliğinin arttırıldığı eşzamanlı karma araştırma tasarımına iyi bir örnek Süleymanoğlu-Kürüm'ün Türk dış politikasının Avrupalılaşması üzerine yazmış olduğu eserdir (2018). Süleymanoğlu-Kürüm, tek ülke çalışmasının sınırlılıklarını nitel ve nicel yöntemleri bir arada kullandığı eşzamanlı bir karma yöntem tasarımı kullanarak ortadan kaldırmıştır. AB'nin kurallarının Türk dış politikasında nasıl ve ne ölçüde kurumsallaştığını cevaplamak için 1987-2016 seneleri arasını süreç izleme yöntemi ile mercek altına almıştır. Boylamsal analizindeki bulguları güçlendirmek için nitel ve nicel analizin yanı sıra nitel verilerin nicelleştirilmesi yöntemini[1] uygulamıştır. Bunun için, yüksek profilli resmi ziyaretlerin nicel analizi; gazete taramasından elde edilen içeriğin söylem analizi ve ilerleme raporları, basın açıklamalarından toplanan nitel verilerin nicel kodlaması gibi yöntemleri bir arada kullanmıştır (Süleymanoğlu-Kürüm, 2018).

Uluslararası ilişkiler alanında karma yöntem araştırmalarının önemli bir kısmının siyaset psikolojisi alanıyla kesiştiği ve dış politikada karar alma süreçleri üzerine olduğu söylenebilir. Uluslararası ilişkileri birey seviyesinde inceleyen bu çalışmalarda üçgenleme tasarımı örneklerine rastlayabiliriz. Örneğin, dış politikada karar vericiler üzerine bir araştırmada araştırmacılar deneysel laboratuvar çalışması ile arşiv temelli vaka çalışmasını bir arada kullanarak uluslararası ilişkilerde diplomatların rasyonel karar verme davranışlarını psikoloji temelli bir araştırma ile mercek altına alırlar (Rathbun, Kertzer ve Paradis, 2017). Bu iç içe geçmiş tasarımda farklı şartlarda dış politikada karar vericilerin davranışlarını nitel ve nicel bulgularla inceleyerek argümanlarının iç ve dış geçerliliğini sağlamayı amaçlarlar. Laboratuvar çalışması karar verme eyleminin doğasını kontrol etmeyi mümkün kılar ve aktörlerin çıkarları tanımlamaktaki bilişsel yapılarını ortaya çıkartır. 1920'lerdeki Almanya dış politika arşivinin derinlemesine incelenmesinden elde edilen nitel bulguları nicel bulgularla bir araya getirerek rasyonel davranışının karar vericilerin istekliliği ile ilişkisini ortaya koyarlar (Rathbun, Kertzer ve Paradis: 2017).

Eş zamanlı tasarım tipinin bir başka çeşidi ise iç içe geçmiş tasarımdır *(nested design)*. Bu tasarım tipi bazı araştırmacılar tarafından ayrı bir karma yöntem tasarımı olarak belirtilirken bazı araştırmacılar ise eşzamanlı tasarım çeşidi olarak belirtmektedir. İç içe tasarımlarda nitel ve nicel yöntemlerin kullanımı eşzamanlı veya sıralı olabilmektedir; ancak en önemli özelliği bir verinin diğer bir verinin içine yedirilmesidir (Lieberman, 2005). İç içe geçmiş sıralı araştırma tasarımlarını açıklayıcı ve keşfedici sıralı tasarımlardan ayıran en önemli özellik iki farklı yöntemden elde edilen bulguların arasında bir nedensellik bağı kurma amacının bulunmamasıdır. Karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında sıklıkla kullanılan bu tasarımda araştırmacı öncelikle geniş veri seti *(Large-N)* kullanarak istatiksel analiz yaptıktan sonra bu analizde kullanılan vakalardan bir veya birkaçını derinlemesine araştırmaktadır. Lieberman bu tasarımda her iki yöntemin avantajlarının kullanılmasının ötesinde bir sinerjik değeri olduğunu şu sözlerle vurgulamıştır: "İstatistiksel analizler, derinlemesine araştırma için vaka seçimine rehberlik edebilir, odaklanmış vaka çalışmaları ve karşılaştırmalar için yön sağlayabilir ve küçük veri seti *(Small-N)* araştırmalarından üretilen ek hipotez testleri sağlamak için kullanılabilir. Küçük-N analizleri, değişkenler arasında gözlemlenen istatistiksel ilişkilerin akla yatkınlığını değerlendirmek, aykırı değerlerden ve başka vakalardan teorik içgörüler oluşturmak ve daha iyi ölçüm stratejileri geliştirmek için kullanılabilir" (2005: 435).

İç içe geçmiş karma yöntem tasarımlarına bir örnek olarak dış politika analizi çalışmalarından Greenhill ve Strausz'un devletlerin Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme'yi onaylama ve onaylamama kararlarını açıklamayı amaçladıkları araştırmaları gösterilebilir (2014). Sıralı tasarımla kullanılan iç içe geçmiş yöntemde ilk aşamada 1948'den 2001'e kadar olan dönemdeki tüm Birleşmiş Milletler üye devletleri için sözleşmeyi onaylamak için geçen sürenin istatiksel bir analizi yapılmıştır. Daha sonra yazarlar Japonya örneği üzerine odaklanarak sözleşmenin onaylanıp onaylanmayacağına dair tartışmaların detaylı bir incelemesini sunmuşlardır. Kullandıkları vaka çalışmasının amacını, istatistiksel analizden çıkartılan modelin geçerliliğini test etmek ve aynı zamanda devletlerin insan hakları anlaşmalarını onaylama kararlarında etkin olan güçleri ortaya koymak olarak açıklamışlardır (Strausz, 2014).

1 Sayısal olmayan verilere sayısal değerler atanarak nitel veriler nicelleştirilebilir (Sandelowski, Voils ve Knafl, 2009).

4.2. Açıklayıcı Sıralı Tasarım (*explanatory sequential design*)

Bu tasarımda önce nicel veriler toplanıp analiz edildikten sonra nitel araştırmaya geçilir. Önceliğin nicel verilerde olduğu açıklayıcı sıralı tasarımlarda nitel veriler nicel bulguları detaylandırmak için kullanılır. Özellikle nicel araştırmadan beklenmedik bulgular elde edildiğinde ortaya çıkan sayısal sonuçları nitel verilerle açıklamak için bu karma yöntem tasarımı kullanılmaktadır. Araştırmacı, nicel araştırmadan elde edilen sonuçlar sonrasında yapılacak olan nitel araştırmanın sorularını, örneklem seçimini ve veri toplama yöntemini belirler. Sıralı tasarımların zayıf noktalarından biri uzun zaman alabilmesidir. Ayrıca, nitel yöntemin soruları nicel yöntem ile belirleneceğinden araştırmanın başında nitel yöntemi şekillendirmek mümkün olmayabilir, bu da etik onayı almakta sorun yaratabilir (Barnes, 2019: 311).

Bu tasarımda ilk olarak nicel yöntem kullanıldığı için bu tasarımın kullanılabilmesi için araştırma sorusunun nicel eğilimli olması gerekir. Araştırmacının amacı önce değişkenler arasındaki varsayılan ilişkiyi test etmek ve ardından bu ilişki arasındaki neden-sonuç mekanizmasını ayrıntılı olarak açıklamak ise o zaman açıklayıcı sıralı tasarım kullanılabilir. Örneğin, bir araştırmacının Türkiye'de bireylerin protestoya katılım eğilimlerini etkileyen temel faktörleri belirlemek istediğini varsayalım. Araştırmacı anket yöntemini kullanarak yaptığı nicel analiz sonucunda Türkiye'de bireylerin protestoya katılım eğilimi ile eğitim seviyesi arasında güçlü bir ilişki olduğunu tespit eder. Ardından hayatı boyunca en az bir kez protestoya katılmış on kişi seçerek odak grup çalışması gerçekleştirir. Böylece eğitim seviyesinin protestoya katılımı nasıl etkilediğini ayrıntılı olarak anlamaya ve iki kavram arasındaki neden-sonuç mekanizmasını açıklamaya çalışır.

Başka bir örnek olarak bir araştırmacının anayasa yazım süreçlerinin anayasaların içerikleri üzerindeki etkisini araştırmak istediğini farz edelim. Öncelikle 1945-2020 yılları arasında kabul edilmiş 140 anayasanın anayasa yazım süreçlerinin (örn. halkın sürece katılımı) anayasanın içeriği (örn. kişi hak ve hürriyetlerinin anayasa metninde ne kadar vurgulandığı) üzerindeki etkisini ölçmek için regresyon analizi kullansın. Ardından bu 140 anayasa içerisinden seçtiği üç anayasanın yazım süreçlerini derinlemesine analiz ettiğini farz edelim. Böylece ikinci aşamada yapılan küçük örneklemli nitel analiz, regresyonda ortaya konan "halkın anayasa yazım sürecine katılımı" ile "kişi hak ve hürriyetlerinin anayasa metninde vurgulanması" arasındaki pozitif ilişkinin neden-sonuç ilişkisi olup olmadığını göstermeye çalışsın. Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Kullanılan nitel yöntem nicel yöntem kadar etkin ve doğru bir şekilde kullanılmalıdır. Herhangi üç ülkenin anayasası seçilip her birinin içerik ve yazım süreçlerini birkaç paragrafta özetlemek nitel yöntem kullanmak değildir. Öncelikle vaka seçimi *en benzer sistem tasarımı* (*most similar systems design*) veya *en farklı sistem tasarımı (most different systems design)* yapılmalıdır. Örneğin, yukarıda bahsettiğimiz araştırma sorusuna uygun olarak araştırmacı en benzer sistem tasarımını kullanarak Mısır, Tunus ve Libya'nın anayasa içeriklerini ve yazım süreçlerini karşılaştırabilir. Bu karşılaştırmada önemli olan araştırmacının içerik analizi, mülakat gibi nitel yöntemlerden birini kullanarak sistematik bir nitel çalışma gerçekleştirmesidir. Bu çalışmada araştırmacı anayasaların içerik analizlerini yaparak kişi hak ve hürriyetlerinin anayasada ne derece vurgulandığını karşılaştırabilir. Zaman ve kaynak sıkıntısı sebebiyle halkın anayasa yapımına katılımlarını karşılaştırmak için alan araştırması yerine ikincil kaynaklar kullanmak durumunda kalabilir. İkincil kaynaklar kullanılsa dahi nitel araştırmada vakaların sistematik bir şekilde karşılaştırılması ve neden-sonuç mekanizmalarının gösterilmesi gerekmektedir.

Siyaset bilimi alanında açıklayıcı sıralı tasarıma örnek olarak gösterilebilecek çalışmalardan biri Mares'in 2006 tarihli çalışmasıdır. Bu çalışmada Mares, refah devletinin işsizlik ve ücret pazarlığı ile olan ilişkisi inceler ve araştırmanın ilk kısmında nicel veriler kullanarak 1960'tan 1995'e kadar OECD ülkelerinin panel verilerinin istatistiksel analizini yapar. İkinci aşamada ise regresyondan elde ettiği bulguları Avrupa'daki sendikalar ve hükümetler arasındaki pazarlığı derinlemesine incelediği ücret kısıtlamaları ve sosyal yardım üzerine vaka çalışmaları ile tamamlar (Mares, 2006). Böylece hem ileri sürdüğü ilişkiyi sayısal korelasyonu ötesinde nitel veri ile desteklemiş hem de bulgularını istatistik okuma eğitimi olmayan çok daha geniş kitleye de ulaştırabilmiştir (Johnstone, 2009: 260).

Nitel analizin nicel analizi tamamlamak için kullanıldığı bir başka örnek olarak Van Ingelgom'un Avrupa bütünleşmesinin meşruiyeti üzerine çalışmasından bahsedilebilir (2014). Van Ingelgom, AB'ye halk desteği üzerine yapılan araştırmaların çoğunlukla nicel yöntemlerden yararlandığını ortaya koymakta ve özellikle Eurobarometer

gibi her sene tekrarlanan anket çalışmalarının Avrupalıların bütünleşmeye yaklaşımlarını seneler boyunca ölçmek için önemli araçlar olduğunun altını çizmektedir. Bununla beraber, bu araştırmaları Avrupa bütünleşmesinin meşruiyeti üzerine sonuçlara ulaşırken AB ve meşruiyet kavramlarının vatandaşlar için ne anlama geldiği gibi temel bir soruyu göz ardı ettiği gerekçesiyle eleştirmiştir. Bu eksikliği giderebilmek için ilk etapta 1970'lerden 2000'lerin ortasına kadar yaklaşık 40 senelik uzun bir vadede Avrupalıların bütünleşmeye yönelik tutumlarındaki kalıpları ve değişiklikleri Eurobarometer verilerini kullanarak analiz etmiş, ikinci etapta ise nicel analizde saptadığı kayıtsız ve değişken tutumları açıklayabilmek için odak grup çalışmaları kullanmıştır. Bu haliyle araştırmasını sıradan vatandaşların Avrupa bütünleşme sürecini nasıl gördüğünü, deneyimlediğini, tartıştığını ve buna nasıl itiraz ettiğini açıklamak için elzem olan tamamlayıcı bir bakış açısı olarak tanımlamaktadır (Ingelgom, 2014: 7).

Uluslararası ilişkiler alanında karma yöntemin ağırlıklı kullanıldığı bir başka alan da uyuşmazlık analizi ve çözümüdür. Bu alanda yapılan çalışmalar genelde mikro düzey (birey/grup) ile makro düzeydeki (uluslararası/küresel) açıklamaları bir araya getirerek çatışmaların sebep ve sonuçlarını açıklamaya çalışmaktadır, bu da karma yöntemin kullanımı için uygun bir ortam hazırlamaktadır (Thaler, 2017). Nicel yöntemlerle ülkeler arasındaki farklılıklar açıklanmaya çalışılırken, nitel yöntemlerle birtakım olayların süreci takip edilerek liderlerin söylemleri veya imzalanan antlaşmaların metin içerikleri analiz edilerek ülkeler arasındaki çatışmaların sebepleri daha iyi anlaşılabilmektedir.

Özellikle nükleer caydırıcılık ve demokratik barış teorileri pek çok araştırmacı tarafından karma yöntem kullanılarak test edilmiştir (Thaler, 2017). Örneğin, nükleer caydırıcılık teorisi nükleer güce sahip ülkelerin birbirleriyle doğrudan silahlı çatışmaya girmekten kaçınacağını savunur. Kapur, 2007 tarihli çalışmasında nükleer güce sahip olmanın Hindistan ve Pakistan arasındaki uyuşmazlığın üzerindeki etkisini inceler. Öncelikle istatistiksel analiz yöntemiyle nükleer güçteki artışın Hindistan ve Pakistan arasındaki geleneksel askeri ihtilafları arttırdığını gösterir, ardından süreç izleme *(process tracing)* yöntemini kullanarak bunun nedenini açıklar. Mansfield ve Snyder'ın 2005 tarihli çalışmasını ise demokratik barış teorisini test eden çalışmalara örnek olarak gösterebiliriz. Demokratik barış teorisine göre, demokratik rejimler çok seyrek olarak savaşa gider; oysa Mansfield ve Snyder (2005) demokratikleşme sürecinde yavaşlayan, zayıf kurumlara sahip ve aralarında uzun yıllar boyunca süren düşmanlıkları olan ülkelerin savaşa gitme ihtimalinin yüksek olacağını savunur. Araştırmacılar bu hipotezi test etmek için öncelikle geniş zaman dilimi ve çok fazla ülkeyi içeren geniş bir veri seti kullanarak istatistiksel analiz yöntemini kullanırlar; ancak nicel yöntemle neden-sonuç ilişkisini ölçmek ve göstermek zor olduğu için istatistiksel analizin ardından demokratik olmasına rağmen savaşa giren vakaları derinlemesine analiz ederler. Hem Kapur'un çalışması (2007) hem de Mansfield ve Snyder (2005)'ın çalışmaları açıklayıcı sıralı tasarıma örnek olarak gösterilebilir.

4.3. Keşfedici Sıralı Tasarım *(exploratory sequential design)*

Bu tasarımın temel özelliği önce nitel araştırmanın, ardından ise nicel araştırmanın yapılmasıdır. Kullanılan yöntemlerin ağırlığı çalışmanın amacına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Örneğin, çalışmanın amacı nitel araştırmada ortaya çıkan sorulara cevap aramak veya nitel yöntemle elde edilen bulgular doğrultusunda nicel yöntemde kullanılacak ölçümleri oluşturmak ise o zaman bu araştırmada ağırlığın nicel yöntemde olduğu bir keşfedici sıralı tasarım kullanılmalıdır. Ağırlığın nicel çalışmalarda olduğu keşfedici sıralı tasarımlarda nitel yöntemle elde edilen veriler nicel yöntemi oluşturmak için kullanılır. Örneğin, bir araştırmacının COVID-19 salgınının Türkiye'deki gençlerin hükümete duydukları güven üzerindeki etkisini araştırmak istediğini farz edelim. Keşfedici sıralı tasarımı benimseyen araştırmacı öncelikle derinlemesine mülakat yöntemiyle üniversite öğrencilerinin COVID-19 salgını sırasında hissettikleri duygular üzerine bilgi edinmeye çalışır. Bu mülakatlardan elde ettiği bilgileri birer değişken olarak formüle edip bir anket tasarlar ve bu değişkenlerin hükümete duyulan güven üzerindeki etkisini ölçmek için geniş bir anket çalışması yapar.

Bazı keşfedici sıralı tasarımlarda ise nitel yöntemle toplanan ve analiz edilen bulgular sonucu oluşturulan teori nicel yöntemle test edilebilmektedir. Böylece nitel yöntemle elde edilen bulgular geniş örneklem üzerinde test edilerek evrene genellenebilirliği arttırılmaktadır. Örneğin, bir araştırmacının pandeminin gençlerin duygu durumunu nasıl etkilediğini araştırmak istediğini farz edelim. Keşfedici sıralı tasarımı benimseyen araştırmacı otuz üniversite öğrencisi ile yaptığı derinlemesine mülakat sonucu ailesinin gelir seviyesi düşük olan öğrencilerin

diğer öğrencilere göre daha çok endişeli olduğunu gözlemler. Bu teorisini test etmek için de Türkiye genelinde üniversite öğrencileri üzerinde anket çalışması yapar.

Açıklayıcı sıralı tasarımda olduğu gibi keşfedici sıralı tasarımda da nitel yöntemin nasıl kullanıldığı çok önemlidir. Örneğin, siyasal rekabet ve yargı bağımsızlığı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında Aydın (2013) şu hipotezi test etmektedir: Gelişmekte olan demokrasilerde ve hibrit rejimlerde artan siyasal rekabet yargı bağımsızlığını azaltır. Araştırmacı hipotezinin kuramsal altyapısını oluştururken Pakistan ve Ekvador'dan kısaca bahsederek bu iki ülkeyi örnek olarak kullanır. Ardından da geliştirdiği hipotezi test etmek için 97 ülke verisini nicel yöntem kullanarak analiz eder. Hipotez oluşturulurken birkaç ülkeden örnek verilmesi nitel yöntem olarak değerlendirilemez. Bu nedenden dolayı bu makale karma yöntemle yapılmış bir çalışmaya değil, nicel yöntemle yapılmış bir çalışmaya örnek olarak gösterilebilir. Bu makalede kullanılan yöntemin karma yöntem olarak değerlendirilebilmesi şu şekilde mümkün olabilirdi: Araştırmacı Rusya ve Ukrayna gibi pek çok açıdan benzer ancak siyasal rekabet açısından farklılık gösteren iki ülkeyi seçip iki ülkenin yüksek mahkeme kararlarının içerik analizini yaparak yargı bağımsızlıklarındaki farklılığı gösterdikten sonra hipotezini ortaya koymuş olsaydı o zaman nitel yöntem kullanmış olacaktı ve bu çalışma karma yöntemle yapılmış bir çalışma olarak adlandırılabilecekti.

Toplumsal Cinsiyet, Politika ve Devlet Araştırma Ağı (*Research Network on Gender, Politics, and the State RNGS*) projesi Siyaset Bilimi alanında kullanılan keşfedici sıralı tasarıma örnek olarak verilebilir. Elliden fazla araştırmacıdan oluşan bir takım, önce nitel verilerle endüstrileşmesini tamamlamış 16 ülkenin vaka incelemelerinden oluşan bir derleme kitapta toplanmıştır (McBride ve Mazur, 1995). Vakalar üzerinde derinlemesine araştırmalardan elde edilen nitel bulgular araştırmanın sonraki aşamasında nicel bir analizle birleştirilmiştir. Tarrow'un önerdiği nitel araştırmayı nicel veriyle çerçeveleme yöntemi takip edilerek kamu politikası tartışmaları iki aşamalı bir mercek altına alınmıştır. 50 ila 100 farklı politika tartışmasının süreç izlemesi araştırmanın bağımlı değişkeni için değerler üretmek için kullanılmıştır. İkinci aşamada ise politika tartışmaları ülkeler ve politika alanları bazında karşılaştırılmıştır. Böylece kadın hareketinin ve devlet etkileşimlerinin boylamsal veri analizinin yanı sıra, devlet içindeki sorunlar ve politika alanları genelinde bir inceleme sunulmaktadır (Mazur ve Parry, 1998).

Siyasal iletişim alanında Can ve Güllüpunar'ın araştırmasını keşfedici sıralı tasarıma disiplinlerarası bir örnek olarak ele alabiliriz (2020). Can'ın yüksek lisans tezinden türetilen bu çalışmada 31 Mart 2019 Mahalli İdari Seçimlerinde siyasal liderin seçmenin algısındaki rolünü incelemek için önce içerik analiziyle liderlerin söylemlerinden kodlar elde edilmiştir. Nitel analizle elde edilen olumlu ve olumsuz mesaj kodları ve ağırlıkları anket sorularını oluşturmakta kullanılmıştır. Böylece araştırmacılar siyasi liderlerin mesaj stratejilerinin katılımcılar üzerindeki etkisini nitel ve nicel analizin sıralı kullanıldığı keşfedici tasarım ile ölçmüşlerdir (Can ve Güllüpunar, 2020).

5. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, son yıllarda sosyal bilimlerde kullanımı gittikçe artan karma yöntemlerin temel özelliklerini, kullanım alanlarını ve uygulama esaslarını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda karma yöntemin tanımı, amacı ve avantajları üzerinde durulmuş ve hangi durumlarda bu yöntemin kullanılmasının uygun olacağı tartışılmıştır. Ayrıca, farklı karma yöntem tasarımları üç grup altında incelenmiş ve her araştırma tasarımı için siyaset bilimi alanından örnekler verilerek bu yöntem ile nasıl araştırma yapılabileceği daha detaylı olarak ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, karma yöntem olarak tanımlanan bu araştırma stratejisinde, nitel ve nicel verilerin gelişigüzel bir arada kullanılmasının ötesinde farklı yaklaşımların tek çalışma içinde bütünleştirilmesini mümkün kılacak bir araştırma sorusunun ve araştırma tasarımının önemli olduğunu görmekteyiz. Ayrıca, karma yöntem doğru kullanıldığında tek bir yöntem kullanılarak yapılmış çalışmalardan daha güçlü olduğunu söyleyebiliriz; ancak tüm avantajlarına rağmen karma yöntemin de zayıf noktalarının ve zorluklarının olduğunu bilmekte fayda vardır.

Bunların başında karma yöntem tanımının üzerinde tam bir uzlaşının olmamasını sayabiliriz. Alanyazından örneklerle belirttiğimiz gibi karma yöntemin ne olduğuna ve nasıl uygulanacağına dair farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin, yapılan tanımların çoğunda karma yöntemlerde nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanımı vurgulanırken; Morse ve Niehaus (2009) karma yöntemle yapılmış bir çalışmada sadece iki nitel yöntem veya sadece iki nicel yöntem kullanılabileceğini savunmaktadır. Kimi zaman birbiriyle çelişen bu tanımsal çokluk özellikle karma yöntem çalışmalarına yeni başlayanlar için ve bu yöntemle yürütülen araştırma bulgularını

yayımlama aşamasında güçlükler oluşturabilmektedir. Nitel ve nicel yöntemlerden bağımsız bir karma yöntem yaklaşımına ilişkin farkındalığın ve anlayışın kolaylaşması için üzerinde fikir birliğine varılmış genel bir tanım gereklidir (Collins ve O'Cathain, 2009: 3).

Son yıllarda yayımlanan karma yöntem kullanan çalışmaların sayısında ciddi bir artış görülmektedir. Bir yandan karma yöntem çalışmalarını yayımlamaya öncelik veren süreli yayınlar[2] kurulmuştur, diğer yandan genel kapsamlı siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, bölge çalışmaları yayınlarında da karma yöntem araştırmalarına ilgi bulunmaktadır. Ancak karma yöntemle gerçekleştirilen araştırmaların yayımlanabilir olması için tıpkı nitel ve nicel araştırmalarda olduğu gibi gerekçeli bir araştırma tasarımının yanı sıra tutarlı ve yeterli sonuçlar sunması beklenir. Karma yöntem araştırmalarında, diğerlerindekinden farklı olarak bu ölçütler tek bir tasarım bünyesindeki nitel, nicel ve karma unsurlar için münferit olarak, yani toplamda üç defa aranmaktadır. Bir diğer deyişle, tek yöntem kullanıldığındaki hata yapma olasılığı karma yöntemde (en az) üç katına çıkar. Üstelik her ne kadar karma yöntem nitel ve nicel yöntemlerin zayıflıklarını etkisiz hale getirmeyi amaçlasa da çok iyi gerekçelendirilmemiş ve dikkatli planlanmamış bir araştırma tasarımıyla kullanıldığında bilakis tek yöntemin hatalarını diğer yöntemlerle katlayabilir (Dunning, 2007: 22). Birden fazla yöntem kullanıldığı için tamamlayıcı olarak kullanılan yöntemin yersiz veya yetersiz olduğu gerekçesiyle çalışmanın yayımlanmasının güçleşebilmesi de araştırmacıların karşılaşabileceği güçlükler arasındadır (Morgan, 2006).

Ayrıca, tek araştırma paradigmasını benimseyen (özleştirmeci) araştırmacılar nitel ve nicel yöntemlerin birbiriyle uyuşmayan felsefi paradigmaların parçaları olduğu ve bir arada kullanılamayacaklarını savunarak karma yöntem çalışmalarını eleştirmektedir. Buna bir örnek olarak KKV'nin de önerdiği nicelleştirilmiş nitel araştırmalara hem nitel hem de nicel yöntemleri benimsemiş özleştirmeci araştırmacılar tarafından yöneltilen eleştirilere değinebiliriz. Nitel özleştirmeciler çok boyutlu niteliksel kodlarla erişilen derinliğin ikili değişkenlere indirgenerek kaybedildiği gerekçesiyle nicelleştirmeye karşıdır. Nicel özleştirmeciler ise nicelleştirilmiş nitel verilerin bağlantılılık (*colinearity)* ve örneklem boyutunun küçük tutulması gibi sorunlara yol açabileceği, dolayısıyla istatistiksel ölçüm için elverişli olmayabileceğini iddia etmektedirler (Driscoll, Appiah-Yeboah, Salib ve Rupert, 2007: 25).

Özleştirmeciler, karma yöntemin değerini sorgularken; iki farklı paradigmanın bir arada kullanılmasına ilkesel olarak karşı olmayan başka araştırmacılar ise uygulamadaki güçlüklere değinmektedir. Çok farklı iki araştırma kültürüne dayanan nitel ve nicel yöntemleri bir araya getirmenin çok zor olduğu görüşü farklı araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir (Goertz ve Mahoney, 2012; Morse ve Niehaus, 2009). Bu zorluk kısmen farklı kaynaklardan farklı yöntemlerle elde edilen verilerin birbiriyle çelişen sonuçlara işaret etme ihtimalinden kaynaklanmaktadır (Genç Tetik, 2020: 171). Diğer yandan ise birden fazla veri toplama ve analiz yöntemi kullanıldığı için karma yöntemlerle yapılan çalışmalar tek yöntemlilere göre daha uzun sürede tamamlanmakta ve maliyeti daha yüksek olmaktadır. Bu sebepten siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanlarında karma yöntem kullanan makalelerin sayısı nitel veya nicel yöntem kullanan makalelere göre daha kısıtlı kalmaktadır. Özellikle Türkçe alanyazına baktığımızda karma yöntemin uzun zaman ve geniş kaynak kullanımına daha elverişli olan yüksek lisans ve doktora tezlerinde ya da maddi destekli bilimsel araştırma projelerinde daha fazla tercih edildiğini görmekteyiz. Buna ek olarak, daha önce bahsedildiği gibi, özellikle sıralı tasarımlarda bir araştırma tasarımı önceki tasarımın sonuçlarına bağlı olarak şekillendirildiği için bütçe, etik onay gibi araştırmanın gerekliliklerinin ilk aşamada tamamlanamaması da uygulamada karşılaşılan güçlüklerden biridir.

Karma yöntem uygulamaları her ne kadar araştırılan konuya çok yönlü bir analiz stratejisini mümkün kılması bakımından pragmatik paradigmaya dayansa da araştırmacı açısından ne kadar pragmatik olduğuna dair tartışmalı görüşler bulunmaktadır. Karma yöntem uygulayan bir araştırmacının hem nitel hem de nicel yöntemlere hâkim olması gerekmektedir. Bir araştırma yönteminde uzmanlaşmak ciddi bir zaman ve kaynak gerektirdiği için kimi araştırmacılar birden fazla yöntemde uzmanlaşmayı tercih etmemektedir. Hatta kimi araştırmacılar birden fazla yöntemi kullanabilen adaylar yerine tek bir yöntemde derinlemesine uzmanlaşan adayların başvurularında daha fazla şansı olduğunu ileri sürmektedir (Wittenberg, 2007: 19). Bu sebeple, karma yöntemin tek araştırmacıdansa farklı yöntemlerde uzmanlaşmış araştırmacıların bulunduğu araştırma grupları tarafından uygulanması daha kolaydır.

2 Karma Yöntem Araştırmaları Dergisi (*Journal of Mixed Methods Research, 2007-2020*) ve Nitelik ve Nicelik (*Quality and Quantity, 1967-2020*) karma yöntem çalışmalarına öncelik veren süreli yayınlara örnektir.

Bu yöntemlerdeki bir başka sorun da karma yöntemlerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği üzerine bir fikir birliğinin olmamasıdır. Bazıları karma yöntemleri değerlendirirken nitel ve nicel yöntem kriterleri doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiğini söylerken (Sale ve Brazil, 2004); bazıları da araştırma sorusuna uygunluğu açısından değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir (Onwuegbuzie ve Johnson, 2006).

Tüm bu zorluklara ve olası sorunlara rağmen bir çalışmada hem nitel hem nicel yöntem kullanan araştırmacı tek yöntemle ulaşılabileceğinden daha geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşabilmektedir. Ancak bu sadece nitel veya sadece nicel yöntem kullanan çalışmaların daha az değerli ve bilimsel olduğu anlamına gelmemektedir. Ayrıca, her araştırma sorusuna karma yöntem uygulanamayacağını da unutmamakta fayda vardır. Eğer karma yöntem araştırma sorusuna ve çalışmanın amacına uygun değilse karmaşa yaratmaktan öteye gitmeyebilir. Dolayısı ile araştırma sorusuna ve araştırmanın amacına uygun olan veri toplama ve veri analiz yöntemi seçilmelidir. Araştırmanın amacı ve temel sorusu karma yöntem kullanımı gerektiriyor ise buna uygun bir karma yöntem tasarımı belirlendikten sonra buna uygun olarak veriler sistematik bir şekilde toplanıp analiz edilmelidir. Morse ve Niehaus (2009)'un dediği gibi karma yöntem farklı yöntemleri karışık bir şekilde kullandığın, farklı yöntemlerle veri toplayıp sonra da o verileri ne yapacağını düşündüğün bir yöntem değildir.

KAYNAKÇA

Anguera, T.M., Blanco-Villasenor A., Losada L. J., Sanchez-Algarra P. ve Onwuegbuzie A. J. (2018). "Revisiting the Difference Between Mixed Methods and Multimethods: Is it all in the name?", Quality & Quantity, 52/6, 2757-2770.

Aydın, A. (2013) "Judicial Independence across Democratic Regimes: Understanding the Varying Impact of Political Competition", Law & Society Review, 47/1, 105-134.

Barnes, B. R. (2019). "Transformative Mixed Methods Research in South Africa: Contributions to Social Justice", Transforming Research Methods in the Social Sciences: Case Studies from South Africa, (Ed: S. Laher, A. Fynn ve Sherianne Kramer), Wits University Press, Johannesburg, 303–316.

Braumoeller, B. F. (2003). "Causal Complexity and the Study of Politics", Political Analysis, 11/3, 209–233. doi:10.1093/pan/mpg012.

Bryman, A. (2008). "Of methods and methodology" Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal, 3/2, 159-168.

Can, E. N. ve Güllüpunar, H. (2020). "Olumlu ve Olumsuz Mesaj Stratejileri Bağlamında Siyasi Liderin Seçmen Algısı Üzerine Etkisi: 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimi Örneği" Erciyes İletişim Dergisi, 7/1, 557-578.

Campbell, D. T. ve Fiske, D. W. (1959). "Convergent and Discriminant Validation by the Multitrait-Multimethod Matrix", Psychological Bulletin, 56/2, 81–105. doi:10.1037/h0046016.

Caracelli, V. J. ve Greene, J. C. (1997). "Crafting Mixed-Method Evaluation Designs", Advances in Mixed-Method Evaluation: The Challenges and Benefits of Integrating Diverse Paradigms, (Ed: V. J. Caracelli ve J. C. Greene), Jossey-Bass, San Francisco, 19-32.

Collier, D. (2011). "Understanding Process Tracing", PS - Political Science and Politics, 44/4, 823–830. doi:10.1017/S1049096511001429.

Collier, D., Brady, H. E. ve Seawright, J. (2004). "Introduction to the Second Edition: A Sea Change in Political Methodology", Rethinking Social Inquiry: diverse tools, shared standards, (Ed: H. E. Brady ve D. Collier), 2. Baskı, Rowman&Littlefield Publishers, Lanham, Maryland, 3-20.

Collins, K. M. T. ve O'Cathain, A. (2009). "Ten points about mixed methods research to be considered by the novice researcher", International Journal of Multiple Research Approaches, 3/1, 2–7. doi:10.5172/mra.455.3.1.2.

Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2007). Designing and Conducting Mixed Method Research, 1.Baskı, CA: Sage Publications, Thousand Oaks.

Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2018). Designing and Conducting Mixed Method Research, 3.Baskı, CA: Sage Publications, Thousand Oaks.

Driscoll, D. L., Appiah-Yeboah, A., Salib, P. ve Rupert, D. J. (2007). "Merging Qualitative and Quantitative Data in Mixed Method Research: How To and Why Not", Ecological and Environmental Anthropology, 3/1, 19–28.

Dunning, T. (2007). "The Role of Iteration in Multi-Method Research", Qualitative Methods, 5/1, 22–24.

Genç Tetik, E. (2020). "Karma Yöntem Araştırma Tasariminin Kamu Yönetïmï Alanında Kullanımı Üzerïne Bïr İnceleme", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13/1, 169–186. doi:10.17218/hititsosbil.692925.

Goertz, G. ve Mahoney, J. (2012). A tale of two cultures: Qualitative and Quantitative Research in Social Sciences, Princeton University Press.

Greene, J. C., Caracelli, V. J. ve Graham, W. F. (1989). "Toward a Conceptual Framework for Mixed-Method Evaluation Designs", Educational Evaluation and Policy Analysis, 11/3, 255–274.

Greenhill, B. ve Strausz, M. (2014). "Explaining nonratification of the genocide convention: A nested analysis", Foreign Policy Analysis, 10/4, 371–391. doi:10.1111/fpa.12013.

Ingelgom, V. Van. (2014). Integrating Indifference: A Comparative, Qualitative and Quantitative Approach to the Legitimacy of European Integration, Colchester: ECPR Press.

Jervis, R. (1997). System Effects: Complexity in Political and Social Life. New Jersey: Princeton University Press, Princeton. doi:10.2307/2654457.

Jick, T. D. (1979). "Mixing Qualitative and Quantitative Methods: Triangulation in Action", Administrative Science Quarterly, 24/4, 602. doi:10.2307/2392366.

Johnson, R. B. ve Onwuegbuzie, A. J. (2004). "Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come", Educational Researcher, 33/7, 14–26. doi:10.3102/0013189X033007014.

Johnson, R. B. ve Onwuegbuzie, A. J. (2007). "Toward a Definition of Mixed Methods Research", Journal of Mixed Methods Research, 1/2, 112–133. doi:10.1177/1558689806298224.

Johnson, R. B. ve Turner, L. (2003). "Data collection strategies in mixed methods research", Handbook of mixed methods in social and behavioral research, (Ed: A. Tashakkori ve C. Teddlie), CA: Sage Publications, Thousand Oaks, 297–319.

Johnstone, J. H. (2009). "Reviewed Work: Taxation, Wage Bargaining, and Unemployment by Isabela Mares", Review of Social Economy, 67/2, 258–262.

Kapur, S. P. (2007). Dangerous deterrent: Nuclear weapons proliferation and conflict in South Asia, CA: Stanford University Press, Stanford.

King, G., Keohane, R. O. ve Verba, S. (1994). Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research, New Jersey: Princeton University Press, Princeton. doi:10.2307/2076556.

Lieberman, E. S. (2005). "Nested Analysis as a Mixed-Method Strategy for Comparative Research", The American Political Science Review, 99/3, 435–452.

Lijphart, A. (1971). "Comparative Politics and the Comparative Method", The American Political Science Review, 65/3, 682–693.

Mansfield, E. D., & Snyder, J. (2005). Electing to fight: Why emerging democracies go to war, Cambridge: MIT Press.

Maoz, Z. (2004). "Conflict Management and Conflict Resolution: A Conceptual and Methodological Introduction", Multiple Paths to Knowledge in International Relations, (Ed: R. J. S. Zeev Maoz, Alex Mintz, T. Clifton Morgan, Glenn Palmer), Maryland: Lexington, 1–32.

Mares, I. (2006). Taxation, wage bargaining, and unemployment, New York: Cambridge University Press.

Maxwell, J. A. ve Loomis, D. M. (2003). "Mixed methods design: An alternative approach", Handbook of mixed methods in social & behavioral research, (Ed: A. Tashakkori, C. Teddlie), CA: Sage Publications, Thousand Oaks, 241–263.

Mazur, A. G. ve Parry, J. (1998). "Choosing not to choose in comparative policy research design: The case of the Research Network on Gender, Politics, and the State", Policy Studies Journal, 26/3, 384–397. doi:10.1111/j.1541-0072.1998.tb01908.x.

McBride, S. D. ve Mazur, A. G. (1995). Comparative state feminism, CA: Sage Publications, Newbury Park.

Morse, J. M. ve Niehaus, L. (2009). Mixed Method Design: Principles and Procedures, New York: Routledge.

Onwuegbuzie, A.J. , & Johnson, R.B. (2006). "The validity issue in mixed research", Research in the Schools, 13/1, 48-63

Patton, M. Q. (1990). Qualitative evaluation and research methods, 2.Baskı, CA: Sage Publications, Newbury Park.

Rathbun, B. C., Kertzer, J. D. ve Paradis, M. (2017). "Homo Diplomaticus: Mixed-Method Evidence of Variation in Strategic Rationality", International Organization, 71/1, 33–60. doi:10.1017/S0020818316000412.

Rohlfing, I. (2008). "What You See and What You Get", Comparative Political Studies, 41/11, 1492–1514. doi:10.1177/0010414007308019.

Sale, J. E. M. ve Brazil, K. (2004). "A Strategy to Identify Critical Appraisal Criteria for Primary Mixed-Method Studies", Quality & Quantity, 38/4, 351-365

SenGupta, S. (1993). "A Mixed-Method Design for Practical Purposes--Combination of Concept Mapping, Questionnaire and Interviews", AEA Conference, 2-17.

Shapiro, I. ve Green, D. P. (1994). Pathologies of Rational Choice Theory: A Critique of Applications in Political Science, New Haven: Yale University Press.

Söyler, M. (2020). "Nitel ve Nicel Yöntem Farkına Çoğulcu Yaklaşım: KKV-Sonrası Dönemde Nitel Yöntem ve Kazanımları", Amme İdaresi, 53/2, 99-127.

Süleymanoğlu-Kürüm, R. (2018). Conditionality, the EU and Turkey: From Transformation to Retrenchment, London: Routledge.

Tarrow, S. (1995). "Review : Bridging the Quantitative-Qualitative Divide in Political Science", The American Political Science Review, 89/2, 471–474.

Teddlie, C. ve Tashakkori, A. (2009). Foundations of Mixed Methods Research, CA: Sage Publications, Thousand Oaks.

Thaler, K. M. (2017). "Mixed Methods Research in the Study of Political and Social Violence and Conflict", Journal of Mixed Methods Research, 11/1, 59–76.

Webb, E. J., Campbell, D. T., Schwartz, R. D. ve Sechrest, L. (1966). Unobtrusive measures: Nonreactive research in the social sciences, Chicago: Rand McNally & Company.

Wittenberg, J. (2007). "Peril and Promise: Multi-Method Research in Practice", Qualitative Method, 5/1, 19-22.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).

3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).